

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Симеон Асенов, УНСС, катедра „Политология”,
професионално направление 3.3. „Политически науки”,

член на научно жури формирано със заповед на
Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”,

за дисертационния труд на **Димитра Димитрова Воева**

на тема:

**„Демократичната маска на политическото инженерство:
измененията на изборните правила в България (2009-2021 г.)”,**

за присъждане на образователната и научна степен
„доктор по политология” (Български политически процес)

1. Актуалност и обща характеристика на дисертационния труд

Провеждането на свободни и демократични избори, с висока степен на гражданско участие и обществено доверие към техните правила и произведени резултати, има основополагащо значение за стабилността на съвременната демокрация. Те са обект на засилен интерес у нас в последните две десетилетия и са сред най-често дискутираните теми в българския политически процес и в медийното пространство. Настоящият дисертационен труд изследва реформирането на системата за избор на народни представители в България. Той се отнася до дебата за прилагане на мажоритарна избирателна система и въведената от политическите елити и действаща възможност за т.нар. преференциално гласуване за даден кандидат в рамките на пропорционални партийни листи. Насочването на дисертанта към изследване на преференциалното гласуване, с различните негови измерения и ефекти, е навременно и актуално. Непрекъснатите промени в правилата, различните проблеми и практики съпътстващи изборния процес и хроничната политическата нестабилност в последните години, задават нови щрихи и контекст за анализ и оценка на ефектите от преференциалното гласуване. Въведено сравнително скоро, до настоящия момент то не е систематично и цялостно изследвано. Посочените обстоятелства по безспорен начин аргументират високата степен на актуалност и практическа насоченост на представената за защита дисертация.

Дисертацията е с общ обем от 342 страници (от които 185 собствен авторски текст) и представлява цялостен, завършен текст който отговаря напълно на възприетите стандарти за подобен род научна разработка. Структурирана е в увод, три глави, заключение и използвана литература, които обвързват логически нейното съдържание. Текстът съдържа множество таблици в подкрепа на авторския анализ за преференциалното гласуване с неговите измерения, динамика, влияние и ефекти за изследвания период (2009-2021 г.). Заслужава да се отбележи богатата библиография и другите информационни източници и ресурси използвани за постигане на целите и задачите на изследването, сред които социологически проучвания, медийни публикации, нормативни актове и съдебни решения, стенограми от парламентарни заседания (с.185-195). Приложени са пет приложения с много богата и прецизно структурирана емпирична база от данни за динамиката и ефектите от преференциалното гласуване по отделни парламентарни избори, избирателни райони и партии (с.196-342). Тази част е солидна основа, която може да се използва в бъдещи изследвания, анализи и експертни оценки относно парламентарните избори у нас.

В увода са формулирани изследователските елементи на работата – предмет, основна цел, хипотеза, задачи, ограниченията на анализа и избора на изследвания период, представена и обоснована е възприетата структура (с. 6-9). Хипотезата е, че „...политическият елит инструментализира изборните реформи, като се опитва да реализира сравнителни предимства непосредствено преди избори [...], в съответствие с интереса си да печели предимство пред опонентите и да постига имиджов ефект [...], реформата се представя като възможност за прелегитимация на изборния процес и повишаване на избирателната активност“.

Първата глава (с.10-53) изяснява теоретико-методологичната основа на изследването. Представени, интерпретирани и изяснени са основните понятия и тенденции в научната литература относно изборните реформи и прилагането на различни варианти на избирателни системи. Много добро впечатление прави демонстрираното задълбочено познаване и умело боравене с редица класически и нови автори по анализираната проблематика.

Втора глава (с.53-101) анализира парламентарния дебат у нас в периода (2009-2021) относно необходимостта от извършване на изборни реформи. Чрез качествен анализ на стенографските протоколи на Народното събрание са изведени и аргументирани позициите

на всички партии по отношение на мажоритарната система и въвеждане на преференциалното гласуване. Направен е извода, че позициите на партиите относно изборната реформа съответства на прекия им политически интерес. Той се реализира: (1) директно, чрез очаквано механично предимство от нея на избори (електорален инженеринг), или (2) косвено, чрез търсене на имиджов ефект за партията сред избирателите.

Трета глава (с.102-182) изследва задълбочено и изчерпателно динамиката и ефектите от преференциалното гласуване в пет поредни парламентарни избора от 2014 до 2021 г. (избори за 43, 44, 45, 46 и 47 ОНС). Направен е комплексен емпиричен анализ на преференциалния вот като общ дял от гласувалите и при гласувалите за отделни партии. Това позволява да се регистрират редица връзки и тенденции по отношение прилагането на преференциалното гласуване. Много добро впечатление прави открояването на основни фактори влияещи върху динамиката в използването на преференции, особено явно изразени в последните няколко години – практиките за привличане на контролиран и купен вот, появата на нови партии в партийната система, въвеждането и ефектите от машинното гласуване и др.

Заключението на дисертацията (с.183-185) обобщава постигнатите резултати, които потвърждават заложената хипотеза. Един от основните изводи на изследването е, че преференциално гласуване има влияние върху персонализацията на мандатите и разпределението им между партиите, но не и върху мотивацията на избирателите да упражнят правото си на глас.

2. Оценка на научните резултати и научните приноси

Представената за публична защита дисертация представя задълбочен анализ на актуален политологичен проблем с практическо значение за българската изборна система за провеждане на парламентарни избори. Изложението е изградено върху богатата теоретична основа и емпирична база от данни, което му придава задълбоченост и пълнота на изследвания предмет. Разработеният труд представя достойно своя автор и в него могат да се посочат редица положителните страни и постижения. Обобщено, бих посочил за постигнати следните научни резултати:

- налице е сполучливо подбрана методология, широка теоретична и емпирична база на авторския анализ и научно издържан стил на изложение, без излишни детайли и отклонения;
- направен е преглед и анализ на концепции на съвременни чужди автори относно причините, тенденциите и честотата при провеждане на изборни реформи; приведени са типологии за преференциалното гласуване, с неговото влияние и особености в контекста на партийната политика и партийните изборни листи;
- направен е качествен анализ на парламентарния дебат след 2009 г. по темите за мажоритарна избирателна система, смесена избирателна система и преференциално гласуване, който доказва търсенето на механично предимство или постигане на имиджов ефект в отстояваните позиции на отделните партии за изборни реформи;
- извършен е изчерпателен емпиричен анализ на въвеждането и действието на преференциалното гласуване, с неговата динамика, ефекти, тенденции и зависимости, в българските парламентарни избори за изследвания период.

Изхождайки от съдържанието на дисертационния текст приемам по принцип изложената в наративен вид самооценка на приносите на с. 35 от автореферата. Считаю, че те следва да бъдат по-добре формулирани и да се изведат по-точно и конкретно, във възприетия при този род научна разработка стил, вместо направеното в текста на автореферата описателно представяне.

3. Оценка на автореферата и научните публикации

Изготвеният и представен автореферат е в обем от 36 страници. Той последователно и вярно отразява съдържанието на дисертацията. Направени са 3 публикации по темата на дисертацията, което покрива необходимите изисквания за защита на дисертационен труд. Публикациите са реализирани в сборници с докторантски разработки на Софийския университет и имат необходимата достъпност и публичност за широк кръг читатели.

4. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд е много добре разработен предвид зададените в увода изследователски параметри и постигнатия краен научен резултат. В конструктивен дух бих

отправил някои технически и редакционни бележки и препоръки. Те не поставят под съмнение неговите научни достойнства и постигнатите убедителни резултати.

На първо място се забелязва, че никъде в текста на дисертацията и в текста на автореферата има направен отстъп при оформяне на отделни абзаци. Това следва да се има предвид в бъдещи изследвания. Второ, в увода се излага разбирането, че дисертационния труд има два предмета на изследване (с.6-7). Считам, че това е погрешно. Предметът е един и той е снет много удачно в заглавието на темата на дисертацията: дебатът за промените на изборните правила и ефектите от въведеното преференциално гласуване. Употребеното глаголно време при формулирането на изследователските задачи (с.7-8) ги представя като постигнати крайни научни резултати, а не като предстоящи за извършване дейности в хода на дисертационното изследване.

Препоръчвам дисертационният труд да отчете конструктивните бележки и впоследствие да се публикува за да има своето научно и практическо приложение: (1) в бъдещи политологични изследвания, и (2) в дебата за реформиране и усъвършенстване на системата за избор на парламент. Българските политици и партии имат определена необходимост от такива изследвания. Въпросът ми към дисертанта е: какви са перспективите пред преференциалното гласуване у нас?

5. Заключение

На основание посоченото до тук в становището и предвид изпълнението на законовите разпоредби на чл. 6 от ЗРАСРБ, чл. 27, ал. 1 от Правилника за неговото прилагане, изразявам своята **категорична убеденост и подкрепа „за” присъждане на образователната и научна степен „доктор по политология” на Димитра Димитрова Воева**, за разработения от нея дисертационен труд „Демократичната маска на политическото инженерство: измененията на изборните правила в България (2009-2021 г.)”.

доц. д-р Симеон Асенов

София, 16 октомври 2023 г.